

ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ КООРДИНАТ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Пономаренко О. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-5147-1732
olgadin08@gmail.com*

Ключові слова: педагогічна технологія, технології інтерактивного навчання, інтерактивний метод, інтеракція.

У статті аналізується технологія інтерактивного навчання як інноваційне педагогічне явище. Зазначено, що останніми роками термін «технологія» усе частіше використовують дослідники проблем організації процесу навчання, звернувшись до більш глибокого вивчення ролі й функцій студента, а також його взаємодії з іншими елементами процесу навчання. З'ясовано, що технологія навчання, по суті, означає таку організацію процесу навчання, що передбачає певну систему дій і взаємодії усіх, але, насамперед, активних елементів навчального процесу (його учасників). Доведено, що педагогічна технологія є сукупністю способів (методів, прийомів, операцій) педагогічної взаємодії, послідовна реалізація яких створює умови для розвитку учасників педагогічного процесу і передбачає його певний результат. Відповідно до класифікації педагогічних технологій за ступенем прояву студентами суб'єктності, активності, самостійності, у створенні умов для свого саморозвитку виділено дві основні групи педагогічних технологій: репродуктивні (особистісно відчужені) та продуктивні (особистісно орієнтовані). Охарактеризовано одну з інноваційних педагогічних технологій, яка за своїми базовими характеристиками відноситься до продуктивних, – технологію інтерактивного навчання. Для визначення сутності педагогічної технології інтерактивного навчання розглянуто поняття інтерактивний метод. Інтерактивні методи – це посилені педагогічні взаємодія, взаємовплив учасників педагогічного процесу через призму власної індивідуальності, особистого досвіду життєдіяльності. Проведено аналіз практики інтерактивної педагогічної взаємодії та виділено її провідні ознаки й інструменти, серед яких: полілог, діалог, мисленнєва діяльність, смислотворчість, міжсуб'єктні відносини, свобода вибору, створення ситуації успіху, позитивність і оптимістичність оцінювання, рефлексія тощо. Виділено організаційно-педагогічні умови, реалізація яких необхідна у навчальному процесі ЗВО та без яких інтеракція або зовсім неможлива, або є неефективною. Серед них, створення сприятливої, позитивної психологічної атмосфери в аудиторії під час заняття; оптимальне облаштування навчального простору; запровадження в аудиторії спеціальних правил, норм спільної праці, які є загальнообов'язковими для всіх.

TECHNOLOGIES OF INTERACTIVE TRAINING OF STUDENTS AND TEACHERS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE INFORMAL EDUCATION COORDINATE SYSTEM

Ponomarenko O. V.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Dean of the Faculty of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5147-1732
olgadin08@gmail.com*

Key words: *pedagogical technology, interactive learning technologies, interactive method, interaction.*

The article analyzes the technology of interactive learning as an innovative pedagogical phenomenon. It is noted that in recent years the term «technology» is increasingly used by researchers of the problems of organizing the learning process, turning to a more in-depth study of the role and functions of the student, as well as his interaction with other elements of the learning process. It has been found that learning technology, in fact, means such an organization of the learning process, which involves a certain system of actions and interactions of all, but primarily active elements of the learning process (its participants). It has been proven that pedagogical technology is a set of methods (methods, techniques, operations) of pedagogical interaction, the consistent implementation of which creates conditions for the development of participants in the pedagogical process and predicts its certain result. According to the classification of pedagogical technologies according to the degree of manifestation of subjectivity, activity, independence by students, in creating conditions for their self-development, two main groups of pedagogical technologies are distinguished: reproductive (personally alienated) and productive (personally oriented). One of the innovative pedagogical technologies, which according to its basic characteristics belongs to the productive ones, is characterized – the technology of interactive learning. To determine the essence of the pedagogical technology of interactive learning, the concept of interactive method is considered. Interactive methods are enhanced pedagogical interaction, mutual influence of participants in the pedagogical process through the prism of their own individuality, personal life experience. An analysis of the practice of interactive pedagogical interaction was carried out and its leading features and tools were highlighted, including: polylogue, dialogue, thinking activity, meaning-making, intersubjective relations, freedom of choice, creating a situation of success, positivity and optimism of assessment, reflection, etc. Organizational and pedagogical conditions are highlighted, the implementation of which is necessary in the educational process of higher education and without which interaction is either completely impossible or ineffective. Among them, the creation of a favorable, positive psychological atmosphere in the classroom during classes; optimal arrangement of the educational space; introduction of special rules and norms of joint work in the audience, which are universally binding for everyone.

Постановка проблеми. Демократизація освіти і зокрема вищої освіти – складний та тривалий процес, який повністю відображає модель суспільства. Сьогодні Україна як ніколи гостро відчуває потребу підготовки та виховання нового покоління молоді як активних громадян демократичного, згуртованого суспільства.

Виховання справжнього громадянина можливе лише за умови створення у навчальному закладі демократичного вільного середовища, де людина навчається і розвиває в собі відповідальність, добросовісність, активний пошук нових прогресивних практик і теоретичних знань, в тому числі через практики неформальної освіти [1, с. 256].

Мета статті – проаналізувати технології інтерактивного навчання здобувачів та викладачів закладів вищої освіти у системі координат неформальної освіти.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в нашій країні напрацьовано низку законодавчих актів, які регламентують процедуру визнання результатів, отриманих у неформальній освіті: стаття 8. Закону України «Про освіту» (2017 р.); Порядок визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України 08.02.2022 № 328/37664; Положення «Про порядок визнання в Державному податковому університеті результатів навчання, отриманих у неформальній/інформальній освіті».

Сьогодні української вищої школи перебуває у новому якісному та змістовному процесі оновлення методології підходів до підготовки фахівців, на засадах компетентнісного, практико-орієнтованого навчання. Саме практична складова підготовки та активна зацікавленість здобувачів, зокрема й у системі координат неформальної освіти, тренінгів, семінарів-практикумів, вебінарів, майстер-класів, та інших освітніх технологій, дозволить якісно покращити їх підготовку та виявити рівень готовності до професійної діяльності.

В Україні триває воєнний стан, і тому команда Міністерства освіти і науки доповнює перелік корисних ресурсів для дітей та дорослих щодо психолого-педагогічної підтримки, навчання та інформування.

Широке визнання в українському освітньому просторі здобули наступні освітні платформи для вдосконалення навичок та саморозвитку: www.coursera.org; www.edx.org; promtheus.org.ua; www.ed-era.com; openuped.eu; iversity.org; www.codecademy.com; uk.duolingo.com; www.ted.com; vumonline.ua та інші.

Активно впроваджується в освітній практиці і вітчизняний продукт, а саме: Дія. Цифрова освіта – <https://osvita/diia.ua>. Платформа для розвитку цифрової грамотності та широкого кола компетенцій, самовдосконалення, навчання й ефективного розвитку в рамках обраних освітніх траєкторій. Реалізована Міністерством цифрової трансформації, студією онлайн-освіти EdEra разом із міжнародними компаніями.

Поняття технології у сучасному значенні використовується насамперед у виробництві, різних видах науково-виробничої діяльності та передбачає сукупність знань про способи і засоби здійснення виробничих процесів, що гарантують отримання певного результату.

Уперше в педагогіці поняття «технологія» з'явилося на межі 40-50-х рр. ХХ ст. і було пов'язане з використанням у навчальному процесі

технічних засобів навчання і програмованого навчання. Далі внаслідок постійних змін соціокультурної ситуації теорія і практика педагогічного процесу поглибили і розширили наші уявлення щодо поняття «педагогічна технологія».

Останніми роками термін «технологія» усе частіше використовують дослідники проблем організації процесу навчання, звернувшись до більш глибокого вивчення ролі й функцій студента (учня або взагалі того, хто навчається), а також його взаємодії з іншими елементами процесу навчання [5, с. 512]. В. Беспалько визначив три параметри технології навчання: цілісність процесу навчання (включаючи діяльність тих, хто навчається), цілепокладання і забезпечення досягнення поставлених цілей навчання. Ще один важливий аспект технології зафіксувала дослідниця В. Монахова, на думку якої, педагогічна технологія – це впорядкована система процедур, жорстке наслідування яким призведе до досягнення певного планованого результату. Інші дослідники (О. Пехота, В. Слатьонін, С. Сисоєва, О. Філатов, Д. Чернілевський) зауважували на системному підході до процесу навчання як на головній ознаці технологізації.

М. Кларін відзначає, що сильною стороною педагогічної технології є те, що «у ній конструється й здійснюється такий навчальний процес, що повинен гарантувати досягнення поставлених цілей». При цьому обов'язковими є постановка цілей і їхнє максимальне уточнення; жорстка орієнтація всього процесу навчання на висунуті цілі; орієнтація навчальних цілей, а разом з ними й усього ходу навчання на гарантоване досягнення результатів; оцінка поточних результатів; корекція навчання, спрямована на досягнення поставлених цілей; заключна оцінка результатів [2, с. 72].

Узагальнюючи, зазначимо, що технологія навчання, по суті, означає таку організацію процесу навчання, що передбачає певну систему дій і взаємодії усіх, але, насамперед, активних елементів навчального процесу (його учасників). При цьому важливими є два моменти. По-перше, технологія навчання детально описує систему дій не тільки викладача, але й, насамперед, того, хто навчається, – студента. По-друге, вона забезпечує, гарантує при коректному застосуванні досягнення визначених результатів. Отже, структура технології навчання, або технологічна структура процесу навчання, є сукупністю способів педагогічної взаємодії, послідовна реалізація яких гарантує розв'язання педагогічних завдань, системою певних операцій, технічних дій і функцій викладачів і студентів, згрупованих за основними етапами процесу навчання.

Але чи завжди застосування в педагогічному процесі закладу вищої освіти сукупності спосо-

бів, кроків взаємодії викладача і студентів гарантує бажаний (планований) результат.

Їхня ефективність залежить від багатьох чинників: індивідуальних і статтевовікових особливостей студентів і викладачів, професійної майстерності викладача, змісту педагогічного процесу, психофізичного стану учасників навчання тощо. Тому можна передбачити, що застосування в педагогічному процесі сукупності способів взаємодії не гарантує вирішення педагогічних завдань, а лише створює умови для зміни стану чи просування до очікуваних результатів. А оскільки всі педагогічні завдання пов'язані з розвитком особистості, правомірно говорити про створення умов для розвитку студентів [6, с. 403].

Таким чином, педагогічна технологія є сукупністю способів (методів, прийомів, операцій) педагогічної взаємодії, послідовна реалізація яких створює умови для розвитку учасників педагогічного процесу і передбачає його певний результат. Визначаючи поняття «педагогічна технологія», ми оперуємо термінами «методика», «метод», «прийом», «засіб», тому бажано встановити їх співвідношення. Методика є галуззю педагогіки, вченням про методи – способи педагогічної взаємодії. Кожен метод складається з прийомів, які, у свою чергу, є сукупністю операцій, дій. Співставляючи між собою поняття «метод» і «прийом», зазначимо, що межі між ними часто умовні і дуже мінливі. Кожен метод є певною системою прийомів, а кожен прийом і відповідно фрагмент діяльності складається з системи раціональних дій. За допомогою прийому не розв'язується завдання в цілому, а лише його частина. Отже, метод і прийом співвідносяться як частина і ціле [7, с. 273].

Такі міркування говорять на користь синонімічності понять «методика» і «педагогічна технологія». Водночас між ними є і відмінності. Так, методика є сукупністю різноманітних методів навчання і не вибудовує їх за певною логікою під час реалізації у навчальному процесі. Технологія ж завжди передбачає визначену логіку, послідовність педагогічних методів і прийомів, спільних дій викладача і студентів, що мають забезпечити конкретний результат їхнього розвитку. Інакше кажучи, технологія відрізняється від методики своєю алгоритмічністю.

Алгоритмом є точний однозначний припис про виконання у визначеній послідовності операцій (дій), що ведуть до розв'язання задачі. Проте, якщо алгоритм передбачає точну репродукцію дій, то педагогічна технологія враховує і припускає творчість як викладача, так і студентів.

Нарешті щодо співвідношення понять «технологія» і «засіб». Педагогічні засоби ми визначаємо як знаряддя, інструментарій педагогічної діяльності, сукупність матеріальних і духовних об'єктів і явищ, що використовуються для розв'язання

педагогічних завдань. Педагогічні технології є одним з провідних засобів у діяльності викладача закладу вищої освіти. Зауважимо на особливій функції педагогічних технологій як інтегрованого педагогічного засобу, через який відбувається використання, застосування в педагогічному процесі інших педагогічних засобів (діяльності, педагогічного спілкування, змісту, методів і прийомів, організаційних форм тощо).

Розмаїття педагогічних технологій викликає необхідність їхньої класифікації. Найбільш доцільною нам здається їхня класифікація за ступенем прояву студентами суб'єктності, активності, самостійності у створенні умов для свого саморозвитку. Відповідно до цього можна виділити дві основні групи педагогічних технологій: репродуктивні (особистісно відчужені) та продуктивні (особистісно орієнтовані) [3, с. 3–5].

Усе вищевикладене дозволяє нам тепер перейти до характеристики однієї з інноваційних педагогічних технологій, яка за своїми базовими характеристиками відноситься до продуктивних – технологій інтерактивного навчання. Визначення сутності педагогічної технології інтерактивного навчання почнемо з поняття інтерактивний метод. Метод у педагогіці визначається як спосіб цілеспрямованої взаємодії викладача й студентів для розв'язання педагогічних завдань, тобто для розвитку. У понятті «інтеракція» можна виділити дві складові: «інтер» – між, «акція» – посилена діяльність. Таким чином, інтерактивні методи можемо трактувати як способи цілеспрямованої міжсуб'єктної взаємодії викладача й студентів зі створення оптимальних умов для свого розвитку.

Ключовим поняттям, що визначає сутність інтерактивних методів, є взаємодія. Взаємодія розуміється як безпосередня міжособистісна комунікація, найважливішою особливістю якої визнається здатність людини «приймати роль іншого», уявляти, як її сприймає партнер по спілкуванню або група і відповідно інтерпретувати ситуацію, і конструювати власні дії. Педагогічна взаємодія – це обмін діяльністю між викладачем і студентами, в якому діяльність одного обумовлює діяльність іншого (інших). Вона є процесом спільної діяльності викладача і студентів, атрибутами якого є:

- присутність учасників в єдиному часі і просторі, що створює можливість особистого контакту між ними;
- наявність спільної мети, очікуваного результату діяльності, який відповідає інтересам усіх і сприяє реалізації потреб кожного;
- планування, контроль, корекція і координація дій;
- розподіл єдиного процесу співпраці, спільної діяльності між учасниками;
- виникнення міжособистісних відносин.

Отже, інтерактивні методи – це посиленна педагогічна взаємодія, взаємовплив учасників педагогічного процесу через призму власної індивідуальності, особистого досвіду життєдіяльності. Це процес інтенсивної, міжсуб'єктної комунікації викладача і студентів (педагог – суб'єкт власної професійної діяльності – ставить у позицію суб'єкта освітньої діяльності студента). Інтерактивна педагогічна взаємодія характеризується високим ступенем інтенсивності спілкування її учасників, їхньої комунікації, обміну діяльністю, зміною і різноманітністю її видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності і взаємодії, що відбулася. Інтерактивна педагогічна взаємодія, реалізація інтерактивних педагогічних методів спрямовані на зміну, удосконалення моделей поведінки і діяльності учасників педагогічного процесу [9, с. 75–78].

Аналіз практики інтерактивної педагогічної взаємодії дозволив виділити її провідні ознаки й інструменти, серед яких: полілог, діалог, мисленева діяльність, смислотворчість, міжсуб'єктні відносини, свобода вибору, створення ситуації успіху, позитивність і оптимістичність оцінювання, рефлексія тощо.

Полілог (у перекладі з грецького означає багатоголосся) у педагогічному процесі є багатоголоссям, в якому можна почути голос кожного учасника педагогічної взаємодії. Інтерактивне навчання потребує багатостороннього типу комунікації, коли комунікаційні зв'язки виникають не тільки між викладачем і студентом, а й між усіма студентами, а педагог стає рівноправним учасником навчальної діяльності. У процесі такої комунікації в студентів з'являється можливість поділитись своїми думками і почуттями в рамках певної теми, розповісти про свої висновки, вислухати думки не тільки викладача, а й одногрупників.

Застосування багатосторонньої комунікації дозволяє включати до процесу навчання всіх студентів групи. Полілог – це можливість кожного учасника педагогічного процесу мати свою індивідуальну точку зору з будь-якої проблеми і готовність висловити ці погляди, причому будь-яка думка, якою б вона не була, має право на існування. І ще один дуже важливий аспект полілогу в педагогічному процесі – відмова від права на абсолютну істину і викладача, і студентів, подолання конформізму в думках, що необхідно для продуктивної смислотворчості.

Процес взаємодії між студентами на основі багатосторонньої комунікації є можливим, з одного боку, за умов опанування ними навичками міжособистісного спілкування (уміння слухати себе й інших, відтворювати те, що почуто, пояснювати, ставити питання тощо), з іншого боку – за умов зміни викладачем основ, на яких будується

така взаємодія. Мова в даному випадку йде про застосування принципів кооперативності, кооперативного навчання.

Діалог передбачає сприйняття учасниками педагогічного процесу самих себе як рівних партнерів, суб'єктів взаємодії. Діалог у педагогічному процесі – це сприйняття студента викладачем як особистості, як індивідуальності; прийняття студента незалежно від його індивідуальних, статевих, або вікових особливостей.

Це ствердження чужого «Я» незалежно від поглядів, характеру; право кожного учасника педагогічної взаємодії бути самим собою, виражати себе в різноманітній діяльності, реалізувати свої потенції за своїм планом, за власною моделлю. Діалогічність спілкування викладача і студентів передбачає їхнє уміння з повагою ставитись один до одного; взаємну допомогу при формуванні своєї думки, свого бачення проблеми, свого шляху рішення задачі [8, с. 189].

Мисленева діяльність як сутнісна ознака інтерактивних методів полягає в організації інтенсивної розумової діяльності викладача і студентів. В інтерактивному навчанні викладач не може транслювати у свідомість студентів готові знання, а має організувати їхню самостійну пізнавальну діяльність, проблемне навчання, самостійне виконання студентами різноманітних розумових операцій, таких, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація тощо. Він мусить поєднувати різні форми організації розумової діяльності студентів (індивідуальну, парну, групову), забезпечуючи постійний процес обміну думками між учасниками педагогічної взаємодії.

Смислотворчість є процесом усвідомленого створення (творіння, побудови) студентами і викладачем нових для себе значень, змісту предметів і явищ оточуючої реальності в межах обговорюваної теми. Вона передбачає сприйняття учасниками педагогічного процесу навколишньої дійсності через призму своєї індивідуальності, вираження свого індивідуального ставлення до явищ і предметів життя, рефлексію значення з позицій своєї індивідуальності, розуміння і вміння пояснити іншим значення явища, що вивчається, або процесу, події, ситуації, що розглядається. Результатом, продуктом смислотворчості викладача та студентів є новий зміст педагогічного процесу.

Свобода вибору студентів і викладача полягає в їхньому свідомому регулюванні і активізації своєї поведінки, педагогічної взаємодії, які сприяють оптимальному розвитку, саморозвитку. Це можливість прояву суб'єктами педагогічної взаємодії своєї здатності свідомого регулювання й активізації своєї поведінки; потреба в подоланні перешкод і труднощів; готовність і можливість самостійно діяти і взаємодіяти з ким-небудь; усвідомлена відповідальність за здійснюваний вибір.

Створення ситуації успіху полягає в цілеспрямованому викладачем комплексу зовнішніх умов, що сприяють отриманню студентами, задоволення, радості, прояву спектру позитивних емоцій і відчуттів. Успіх розглядається як мотив до саморозвитку, самовдосконалення [5, с. 512].

Для створення ситуації успіху використовуються різноманітні педагогічні засоби, насамперед позитивність і оптимістичність оцінювання студентів. Позитивність і оптимістичність оцінювання учасниками педагогічної взаємодії один одного виявляється в їхньому прагненні до піднесення досягнень особи, здійсненню оцінки себе й іншого як умови саморозвитку. Це вміння викладача при оцінці діяльності студентів підкреслити цінність, неповторність, значущість досягнутого результату, індивідуальних досягнень особи, прагнення відзначити і підкреслити позитивні зміни в галузі навчання. Це потреба викладача прославити (але ніяк не принизити) людську гідність студента, неприпустимість порівняння досягнень одного студента з досягненнями іншого, опора в оцінці діяльності студента позитивне. Це прояв викладачем позитивних емоцій у здійсненні процедури оцінювання. У той же час це і право студентів на самооцінку, оцінку діяльності викладача, педагогічної взаємодії, що відбулася.

Рефлексія є самоаналізом, самооцінкою учасниками педагогічного процесу своєї діяльності, взаємодії. Це актуалізація викладачем і студентами своїх знань, досвіду діяльності в тій або іншій педагогічній ситуації. Це їх потреба і готовність зафіксувати зміни стану розвитку, визначити причини таких змін, дати оцінку ефективності педагогічної взаємодії, що відбулася, створених педагогічних умов для свого розвитку.

Усі названі ознаки інтерактивної педагогічної взаємодії обумовлюють одна одну, інтегруються в єдиний комплекс атрибутів, що становлять змістовну і технологічну основу використання в педагогічному процесі інтерактивних методів в тому числі і у системі координат неформальної освіти як здобувачів, так і педагогів [3, с. 3–5].

Висновки. Кількарічні дослідження і власний досвід використання інтерактивного навчання свідчать про необхідність реалізації у навчальному процесі закладу вищої освіти певних організаційно-педагогічних умов, без яких інтеракція або зовсім неможлива, або є неефективною. Серед них, насамперед, є створення сприятливої, позитивної психологічної атмосфери в аудиторії під час заняття. Вона необхідна, щоб забезпечити мотивацію студентів до саморозкриття, відкритої позиції й прагнення до співпраці між собою і з викладачем. Це потребує від викладача застосування спеціального інструментарію (приймів, методів) створення і підтримання такого клімату протягом усього навчального часу.

Другою умовою є оптимальне облаштування навчального простору, зокрема спеціальні способи розташування меблів (для роботи малих груп, для спілкування і дискусії у загальному колі тощо), наявність в аудиторії різноманітних матеріалів: текстів, словників, просто чистого паперу і маркерів тощо. Це необхідно, оскільки інтеракція передбачає постійну пошукову активність і творчість усіх студентів групи, продукти цієї активності мають бути зафіксовані на певних носіях.

Третьою умовою ефективного застосування інтеракції є запровадження в аудиторії спеціальних правил, норм спільної праці, які є загальнообов'язковими для всіх. Визначення таких правил, норм роботи відбувається в процесі спільної діяльності викладача і студентів. Якщо правила будуть прийняті й усвідомлені студентами як свої особисті, це гарантує їхнє дотримання у навчальній аудиторії незалежно від того, чи присутній там викладач, чи ні. Крім того, під час визначення викладач має можливість запропонувати групі норми і ті пункти, виконання яких він вважає обов'язковим [2, с. 72].

Нарешті, вже сьогодні зрозуміло, що викладач не може оптимально використовувати інтерактивну технологію без спеціального навчання, проходження хоча б 1-2-х кількадесятих спеціальних семінарів – тренінгів. Опанування нових методів викладання завжди подібно для навчання нового руху або прийому в спорті: потрібно побачити, як це виконується, спробувати виконати під наглядом когось, хто знає, як це треба робити, і потім вислухати пропозиції щодо власного виконання. Семінари з такого навчання саме так і мають бути організовані: викладач бере участь у демонстраційних заняттях, начебто він є студентом, потім обговорює ці методи й вчиться, як їх застосувати, а потім планує і проводить заняття, використовуючи методи самостійно. Наприкінці семінару він має спланувати реальне заняття, яке проведе після закінчення.

Сукупність цих ознак і умов дозволяє говорити про принципову інноваційність педагогічної технології інтерактивного навчання у порівнянні з традиційними варіантами його організації. Тому широке його застосування в сучасному закладі вищої освіти передбачає серйозну увагу до цього явища, як з боку системи перепідготовки викладачів, так і з боку викладачів закладу вищої освіти, оскільки тільки послідовна цілеспрямована робота з навчання викладачів дійсно допоможе їм опанувати цими сучасними підходами, які так важливі сьогодні, коли ми говоримо про формування принципово нового типу особистості – людини інформаційного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Робінсон К. Освіта проти таланту. Сила творчості / перекл. з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2017. 256 с.
2. Пометун О., Ремех Т., Панченков А. Навчання в дії : навч.-метод. посіб. Київ : А.П.Н., 2003. 72 с.
3. Петухова Л.Є. Інформатична компетентність майбутнього фахівця як педагогічна проблема. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2008. № 1. С. 3–5.
4. Психолого-педагогічні умови розвитку особистісної активності в освітньому просторі : монографія / С.Д. Максименко та ін. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2008. 512 с.
5. Пшенична О. С. Інформаційна компетентність майбутнього менеджера організацій: педагогічний аспект. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2009. № 2. С. 163–169.
6. Bloom B. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals: Handbook 1, cognitive domain. New York; Toronto : Longmans, Green, 1956. 403 p.
7. Percival F., Ellington H. A Handbook of Educational Technology. London; N.Y., 1984. 273 p.
8. Silberman M. Active Strategies. 101 Strategies To Teach Active Learning. Boston, London ect., 1996. 189 p.
9. Пономаренко О.В. Аналіз місця та ролі неформальної освіти у метасистемі неперервної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2019. Т. 1. Вип. 64. С. 75–78.

REFERENCES

1. Ken Robinson. Osvita proty talantu. Syla tvorchosti / perekl. z anhl. H. Leliv. L'viv : Litopys, 2017. 256 p. [in Ukraine]
2. Pometun O., Remekh T., Panchenkov A. Navchannia v dii : navch.-metod. posib. Kyiv : A.P.N., 2003. 72 p. [in Ukraine].
3. Pietukhova L. Ye. Informatychna kompetentnist' majbutn'oho fakhivtsia iak pedahohichna problema. *Komp'ioter u shkoli ta sim'i*. 2008. № 1. P. 3-5.
4. Psykholoho-pedahohichni umovy rozvytku osobystisnoi aktyvnosti v osvitn'omu prostori : monohrafiia / S. D. Maksymenko ta in. Kyiv : DP «Informatsijno-analitychne ahentstvo», 2008. 512 p. [in Ukraine].
5. Pshenychna O. S. Informatsijna kompetentnist' majbutn'oho menedzhera orhanizatsij: pedahohichnyj aspekt. *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. Pedahohichni nauky*. 2009. № 2. P. 163-169.
6. Bloom B. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals: Handbook 1, cognitive domain. New York; Toronto: Longmans, Green, 1956. 403 p. [in English].
7. Percival F., Ellington H. A Handbook of Educational Technology. London; N.Y., 1984. 273 p. [in English].
8. Silberman M. Active Strategies. 101 Strategies To Teach Active Learning. Boston, London ect., 1996. 189 p. [in English].
9. Ponomarenko O. V. Analiz mistsia ta roli neformal'noi osvity u metasystemi neperervnoi osvity. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyschij i zahal'noosvitnij shkolakh* : zb. nauk. pr. / redkol.: A. V. Suschenko (holov. red.) ta in. Zaporizhzhia, 2019. T. 1. Vyp. 64. Pp. 75–78.